

issues in the education of boys in this age group. Needs, feelings, internal control system, the boundary behavior, sexuality, stereotypes boys 6-7 years. The role of the father in the normalization of the world of the child, formation of values, basic ethical evaluations and a pictures of himself that directly influents on the formation of personality.

Key words: education, stereotype, needs, feelings, internal control system.

Стаття надійшла до редакції 18.01.2013 р.

Прийнято до друку 28.02.2013 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Харченко С. Я.

УДК 37.091.4Макаренко

О. І. Шкурін

А. С. МАКАРЕНКО ПРО БАТЬКІВСЬКИЙ АВТОРИТЕТ

Одвічне питання для вихователя як завоювати авторитет у свого вихованця? Тільки авторитетний педагог може розраховувати на високий результат у своїй роботі так як його учні будуть прислухатися до кожного його слова, виконувати всі його завдання і його ідеї будуть відображатися у свідомості дітей бажанням втілити їх як найкраще тому, що вони дорожать думкою і оцінкою авторитетного наставника. Проблеми авторитету наставника не обійшли увагу кращих теоретиків і практиків у галузі педагогіки, психології та філософії.

Макаренко в лекціях про виховання дітей звертав нашу увагу перш за все, на те, що виховати дитину правильно і нормально набагато легше, ніж перевиховати. Правильне виховання із самого раннього дитинства це зовсім не така важка справа, як багатьом здається говорив він. За своєю труднощі цю справу по силі кожній людині, кожному батькові і кожній матері. Добре виховати свою дитину легко може кожна людина, якщо тільки він цього дійсно захоче, а крім того, ця справа приємна, радісна, щаслива.

Перевиховання вимагає і більше сил і більше знань, більше терпіння, а не в кожного батька все це знайдеться. А крім того, робота перевиховання переробки це робота не тільки більш важка, але і сумна. Така робота, навіть при повному успіху, заподіює батькам постійні засмучення, зношує нерви, часто псує батьківський характер [1]

У моїй практиці, так Антон Семенович говорив про проблеми шкільного радянського виховання, я був переконаний, що педагог, вихователь чи вчитель не повинен мати права покарання, і я ніколи не давав йому права покарання, навіть догани. Від цього робота педагогів робилася важче, бо вони повинні були мати авторитет. Говорячи про авторитет, багато педагогів переконані, що авторитет або дається від бога

– народилася людина з авторитетом, всі дивляться і бачать, що він авторитетний, або повинен штучно бути організовано. Тому багато говорять: – Що це ви при вихованцях зробили зауваження вчителю. Ви підриваєте його авторитет. Тому, авторитет виникає тільки від відповідальності. Якщо людина має відповідати за свою справу і відповідає, то ось його авторитет. На цій базі він і повинен будувати свою поведінку досить авторитетно [2].

У лекціях про виховання він зокрема говорив про авторитет як батьків так і вчителів. Ваша власна поведінка – сама вирішальна річ. Не думайте, що ви виховуєте дитину тільки тоді, коли з ним розмовляєте, або повчаєте його, або наказуєте його. Ви виховуєте його в кожен момент вашого життя, навіть тоді, коли вас немає вдома. Як ви одягаєтеся, як ви розмовляєте з іншими людьми і про інших людей, як ви радієте або сумуєте, як ви поведетеся з друзями і з ворогами, як ви смієтеся, читаєте газету – все це має для дитини велике значення. Найменші зміни в тоні дитина бачить або відчуває, всі повороти вашої думки доходять до нього невидимими шляхами, ви їх не помічаєте. А якщо вдома ви грубі, або хвалькуваті, або пиячите, а ще гірше, якщо ви ображаєте матір, вам уже не потрібно думати про виховання: ви уже виховуєте ваших дітей, і виховуєте погано, і ніякі найкращі поради та методи вам не допоможуть.

Звідки береться батьківський авторитет, як він організується? Ті батьки, у яких діти «не слухаються», схильні іноді думати, що авторитет дається від природи, що це – особливий талант. Якщо таланта немає, то і поробити нічого не можна, залишається тільки позаздрити тому, у кого такий талант є. Ці батьки помиляються. Авторитет може бути організований у кожній родині, і це навіть не дуже важка справа.

На жаль, зустрічаються батьки, які організують такий авторитет на хибних підставах. Вони прагнуть до того, щоб діти їх слухалися, це становить їх мета. А насправді це помилка. Авторитет і слухняність не можуть бути метою. Мета може бути тільки одна: правильне виховання. Тільки до цієї однієї мети і потрібно прагнути. Дитяча слухняність може бути тільки одним із шляхів до цієї мети. Якраз ті батьки, які про справжні цілі виховання не думають, домагаються слухняності для самої слухняності. Якщо діти слухняні, батькам живеться спокійніше. От це саме спокій і є їх справжньою метою. На перевірку завжди виходить, що ні спокій, ні слухняність не зберігаються довго. Авторитет, побудований на хибних підставах, тільки на дуже малий час допомагає, скоро все руйнується, не залишається ні авторитету, ні послуху. Буває і так, що батьки домагаються послуху, але зате всі інші мети виховання в загоні: виростають, правда, слухняні, але слабкі діти.

Є багато сортів такого фальшивого авторитету. Ми розглянемо тут більш-менш докладно десяток цих сортів запропонованих Макаренку в лекціях про виховання дітей. Він сподівався, що після такого розгляду нам легше буде з'ясувати, яким повинен бути авторитет дійсний.

Авторитет придушення. Із забитих і безвольних дітей виходять потім або сльотавої, нікчемні люди, або самодури, протягом всього свого життя помсти за пригнічене дитинство. Цей самий дикий сорт авторитету буває тільки у некультурних батьків

Авторитет віддалі. Є такі батьки, та й матері, які серйозно переконані: щоб діти слухалися, потрібно поменше з ними розмовляти, подалі триматися, зрідка тільки виступати у виді начальства. Діти перебувають у віданні бабусі або навіть домробітниці.

Авторитет чванства. Це особливий вид авторитету відстані, але, мабуть, більш шкідливий. У цій атмосфері зарозумілості важливий тато вже не може розібрати, куди йдуть його діти і кого він виховує. Зустрічається такий авторитет і в матерів: якесь особливе плаття, важливе знайомство, поїздка на курорт все це дає їм підставу для чванства, для відокремлення від інших людей і від своїх власних дітей.

Авторитет педантизму. У цьому випадку батьки більше звертають уваги на дітей, більше працюють, але працюють, як бюрократи. Вони впевнені в тому, що діти повинні кожне батьківське слово вислухувати з трепетом, що їх слово – це святина. Свої розпорядження вони віддають холодним тоном, і раз воно віддано, то негайно стає законом

Авторитет резонерство. У цьому випадку батьки буквально заїдають дитяче життя нескінченними повчаннями і повчальними розмовами. Замість того щоб сказати дитині кілька слів, може бути навіть у жартівливому тоні, батько саджає його проти себе і починає нудну й надокучливу промову. Такі батьки упевнені, що в повчаннях полягає головна педагогічна мудрість. У такій родині завжди мало радості і посмішки.

Авторитет любові. Це у нас найпоширеніший вид фальшивого авторитету. Багато батьків переконані: щоб діти слухалися, потрібно, щоб вони любили батьків, а щоб заслужити цю любов, необхідно на кожному кроці показувати дітям свою батьківську любов. Якщо дитина не слухається, у нього негайно запитують: «Виходить, ти папу не любиш». Часто мати при дітях розповідає знайомим: «Він страшно любить папу і страшно любить мене, він така ніжна дитина...».

Авторитет доброти. Це самий нерозумний вид авторитету. У цьому випадку дитяча слухняність також організується через дитячу любов, але вона викликається не поцілунками і виливами, а поступливістю, м'якістю, добротою батьків. Тато або мати виступає перед дитиною в образі доброго ангела. Вони усі дозволяють, їм нічого не шкода, вони не скупі, вони чудові батьки. Дуже скоро в такій сім'ї діти починають просто командувати батьками.

Авторитет дружби. Досить часто ще і діти не народилися, а між батьками є вже договір: наші діти будуть нашими друзями. Загалом, це, звичайно, добре. Батько і син, мати і донька можуть бути друзями і повинні бути друзями, але все-таки батьки залишаються старшими членами сімейного колективу і діти все-таки залишаються вихованцями.

Авторитет підкупу. Самий аморальний вид авторитету, коли слухняність просто купується подарунками та обіцянками. Батьки, не соромлячись, так і кажуть: будеш слухатись – куплю тобі конячку, будеш слухатися – підемо в цирк. Зрозуміло, в сім'ї теж можливе деяке заохочення, щось схоже на преміювання, але ні в якому разі не можна дітей преміювати за слухняність, за добре ставлення до батьків. Можна преміювати за добре навчання, за виконання справді якоїсь важкої роботи. Але і в цьому випадку ніколи не можна заздалегідь оголошувати ставку і підстьобувати дітей в їх шкільній або іншій роботі спокусливими обещаннями [3].

У чому ж повинен складатися справжній батьківський авторитет у сім'ї? Головною підставою батьківського авторитету тільки й може бути і життя і робота батьків, їх цивільна особа, їх поведінку. Сім'я є велика і відповідальна справа, батьки керують цією справою і відповідають за нього перед суспільством, перед своїм щастям і перед життям дітей. Якщо батьки цю справу роблять чесно, розумно, якщо перед ними поставлені значні та прекрасні цілі, якщо вони самі завжди дають собі повний звіт у своїх діях і вчинках, це означає, що у них є і батьківський авторитет, і не потрібно шукати ніяких інших підстав, і тим більше не потрібно придумувати нічого штучного. Ви повинні знати, чим живе, цікавиться, що любить, що не любить, чого хоче і чого не хоче ваша дитина. Ви повинні знати, з ким він дружить, з ким грає і в що грає, що читає, як сприймає прочитане. Коли він вчиться в школі, вам повинно бути відомо, як він ставиться до школи і до вчителів, які в нього труднощі, як він веде себе в класі. Це все ви повинні знати завжди, з найменших років вашої дитини. Ви не повинні несподівано дізнаватися про різні неприємності і конфліктах, ви повинні їх передбачати і попереджати.

Все це потрібно знати, але це зовсім не означає, що ви можете переслідувати вашого сина постійними і набридливими розпитуваннями, дешевим і настирливим шпигунством. З самого початку ви повинні так поставити справу, щоб діти самі вам розповідали про свої справи, щоб їм хотілося вам розповісти, щоб вони були зацікавлені у вашому знанні. Іноді ви повинні запросити до себе товаришів сина, навіть угощати їх чимось, іноді ви самі повинні побувати в тій сім'ї, де є ці товариші, ви повинні при першій можливості познайомитися з цією сім'єю.

Для всього цього не потрібно багато часу, для цього потрібно тільки увагу до дітей і до їх життя. Батьківська допомога не повинна бути нав'язлива, набридлива, стомлюючою.

Треба відрізнити справжній авторитет від авторитету помилкового, заснованого на штучних принципах і прагнучого створити слухняність будь-якими засобами.

Питання авторитету Антон Семенович дуже гостро розглядав у книзі для батьків. Багато хто плутає, але взагалі схильні думати, що авторитет дається від природи. А так як в сім'ї авторитет кожного потрібен, то значна частина батьків замість справжнього «природного»

авторитету користується сурогатами власного виготовлення. Ці сурогати часто можна бачити в наших сім'ях. Загальна їх властивість в тому, що вони виготовляються спеціально для педагогічних цілей. Вважається, що авторитет потрібен для дітей, і, в залежності від різних точок зору на дітей, виготовляються і різні види сурогатів.

Авторитет, зроблений спеціально для дітей, існувати не може. Такий авторитет буде завжди сурогатом і завжди марним. Авторитет повинен полягати в самих батьках, незалежно від їх ставлення до дітей, але авторитет зовсім не спеціальний талант. Його коріння знаходяться завжди в одному місці: в поведінці батьків, включаючи сюди всі відділи поведінки, інакше кажучи, все батьківське і материнське життя – роботу, думку, звичку, почуття, прагнення.

Давайте заглянемо в деякі сімейні гнізда і подивимося, як батьки влаштовуються з авторитетом. Нас здивує насамперед та обставина, що ми ніде не знайдемо авторитету «милістю божою», а знайдемо або самодіяльний сурогат, або справжній авторитет, але останній виявляється зробленим зовсім не з постави і спеціальних очей, а зовсім з інших речей.

Сурогатне творчість батьківського авторитету дуже поширене. Є декілька його типів, ми відзначимо найяскравіші.

Тип перший. У цьому типі авторитет робиться за принципом потрясіння. Батьки, а найбільше батьки, тримаються перед домашніми, як боги. Татів авторитет підтримується спеціальним ритуалом і безліччю ритуальних предметів. Сюди відносяться: батькова машина, татів шофер, татів портфель і особливо татів кабінет, але буває, що ритуальний характер приймають і предмети менш значні, в тому числі і батькова зубочистка. Користь такого авторитету в тім, що він виробляє дійсне потрясіння, і при цьому надовго. Навіть одружені сини бояться турбувати тата і волюють мати справу з секретарем, чи то пак з мамою. З дітей такої сім'ї виходять люди, дуже схильні до підлабузництва. Варіанти, звичайно, можливі. Це залежить від багатьох обставин, найбільше від характеру мами. При дуже покірної мамі, переляканої не менше дітей, останні підлозі-сподіваються можливість іноді покомизитися хоча б над матір'ю. У такій сім'ї при першому ослабленні батьківського авторитету все може полетіти в трубу.

Тип другий. Авторитет створюється за принципом «твердої волі». Батьки не оточують себе недосяжним ритуалом і не намагаються потрясти і залякати дітей. Тут батьки взагалі більш «розумові» та схильні до педагогічних міркувань. Підставою для батьківської мудрості тут служить відома формула: «Раз сказав – так і буде.» Батьки тільки і стежать за тим, щоб батьківський авторитет мав характер таврової балки: ні зігнути, ні розділити, ні зрушити. Сумлінні батьки суворо дивляться за тим, щоб у сімейній дисципліні не відбувалося ніяких коливань. Без грубості і ритуалу, тим не менш наполегливо, батьки розсипають положення та накази, покарання та зауваження. Після цього Макаренко став розуміти правдивість своїх висновків. Антон Семенович Макаренко

дуже чітко сформулював той принцип, яким керувався у відносинах зі своїми вихованцями: «Як можна більше поваги до людини, як можна більше вимогливості до нього»

Список використаної літератури

- 1. Макаренко А. С.** Лекции о воспитании детей / А. С. Макаренко // Педагогические сочинения : в 8 т. – М., 1984. – Т. 4. – С. 59 – 115.
2. Макаренко А. С. Проблемы школьного советского воспитания / А. С. Макаренко // Педагогические сочинения : в 8 т. – М., 1984. – Т. 4. – С. 123 – 202.
3. Макаренко А. С. Книга для родителей / А. С. Макаренко // Педагогические сочинения : в 8 т. – М., 1984. – Т. 5. – С. 8 – 236.

Шкурін А. І. А. С. Макаренко про батьківський авторитет

У статті йдеться про пріоритетної ролі виховання в сім'ї і в школі, про виховання та перевиховання про проблеми виховання пов'язаних з нестачею авторитету у батьків. Погляди А. С. Макаренка на авторитет і на «фальшивого авторитет» в лекціях «про виховання в родині і в школі». Наведено приклади різних типів «помилкового авторитету» та їх вплив на формування проблем пов'язаних з поведінки особистості дитини в майбутньому.

Ключові слова: авторитет, «фальшивого авторитет», перевиховання.

Шкурин А. И. А. С. Макаренко об родительском авторитете

В статье говорится о приоритетной роли воспитания в семье и в школе, о воспитании и перевоспитании, о проблемах воспитания связанных с недостатком авторитета у родителей. Взгляды А.С.Макаренко на авторитет и на «ложный авторитет» в лекциях «о воспитании в семье и в школе». Приведены примеры различных типов «ложного авторитета» и их влияния на формировании проблем связанных с поведения личности ребёнка в будущем.

Ключевые слова: авторитет, «ложный авторитет», перевоспитание.

Shkuryn A. I. A. S. Makarenko against authoritarianism in the family.

In the article is stated at dominant rolls of education in the family and in schools of education and at re-education at the problems of education and associate disadvantage with authority to parents. Views A.S.Makarenko on the authority and the «false authority» in a lecture «at of education in the family and in school». The showing examples different typical «false authority» and effect on formation problems with behavior personality child in the future.

Key words: authority, «false authority» re-education.

Стаття надійшла до редакції 16.01.2013 р.

Прийнято до друку 28.02.2013 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Савченко С. В.